עין משפט נר מצוה

קמט א מיי׳ פי״ג מהל׳ נדרים הלכה כה סמג לאוין רמב טוש״ע י״ד סי׳ רג סעיף ג:

קנ ב ג מיי׳ פ״י מהל׳ גירושין הלכה יג סמג עשין נ טוש״ע אה״ע סי׳ י סעיף ג:

קנא ד ה מיי׳ פ״מ מהל׳ מתנות עניים הלכה יג סמג עשין קסב טור ש״ע י״ד סי׳ רנב סעיף ו:

תוספות רי״ד

שאלה לחכם יכול הוא לקלקלה שאם יזקק לה חכם להתיר לה נדרה יאמר הוא אילו הייתי יודע שיזקק לה חכם אם היו נותנים לי אפי׳ ק׳ מנה לא הייתי מגרשך ונמצא גט בטל ובניה ממזרים ושאינו צריך חקירת חכם אלא הוא יכול להפר כגון שהיה מנדרי עינוי נפש לא הוצרכו חכמים לאסור עליו מלהחזירה לפי שאינו יכול לקלקלה ולומר אילו הייתי יודע וכו׳ שהרי הוא יכול להפר ולמה לא הפר אלא ודאי גמר בלבו לגרשה ר׳ אלעזר אומר לא אסרו זה אלא מפני זה. תניא ר׳ אלעזר אומר לא אסרו צריך אלא מפני שאינו צריך במאי קמיפלגי ר״מ סבר אדם רוצה שתחבזה אשתו בב״ד ור׳ אלעזר סבר אין אדם רוצה שתחבזה אשתו בב״ד. פי׳ ר׳ מאיר סבר בנדר שצריך חקירת חכם ואינו מנדרי עינוי נפש שיכול הבעל להפר איכא למיחש לקלקולא בדאמרן שיכול לומר אילו הייתי יודע שחכם יכול להתירה לא הייתי מגרש דניחא לי שתחבזה אשתי בב״ד ולהשאל על נדרה ואע״פ שמחזקת עצמה נדרנית בפניהם והוא זילותא לה. אבל אם אינו צריך חקירת חכם אינו יכול לקלקל ולומר אילו הייתי יודע שאני יכול להפר לא הייתי מגרשך שדבר זה ידוע הוא לכל שהבעל מפר [נדרי] עינוי נפש של אשתו. ור׳ אלעזר סבר איפכא בנדר שצריך חקירת חכם אינו יכול לקלקל דאגן סהדי שאין אדם רוצה שתחבזה אשתו בב״ד אבל בנדר שאינו צריך חקירת חכם יכול לקלקל ולומר שאין כל אדם בקי שיכול להפר נדרי אשתו הלכך לא אסרו צריך אלא מפני שאינו צריך שעיקר הקלקול חלוי בו א״ר יוסי ב״ר יהודה מעשה בצידן וכו׳ מאן תנא דקתני מעשה. פי׳ דרך התנא כשאומר מעשה מביא ראיה לדבריו הראשונים וזה אינו כך דברישא מיירינן כשנדרה איהי ומעשה דסיפא מיירי כשנדר איהו חסורי מחסרא והכי קתני בד״א שנדרה היא אבל נדר הוא יחזיר וא״ר יוסי בר ר׳ יהודה מעשה נמי בצידן בא׳ שאמר לאשתו קונם אם איני מגרשך וגירשה והתירו לו חכמים שיחזירנה ג) מאי קונם. פי׳ קונם הוא לשון כינוי לקרבן כדתנן בנדרים ומשמע שאסר עליו דבר כקרבן והכא דאמר קונם אם איני מגרשך מאי אסר עליוה אמר רב הונא באומר יאסרו עלי כל פירות שבעולם כקונם אם איני מגרשך והתירו לו חכמים שיגרשנה (ס״א שיחזירנה): פשיטא. פי׳ פשיטא ודאי יכול להחזירה שמאי קלקול שייך למימר דבעי׳ למיסה ואי קשה ואמאי פשיטא הכא דמותר להחזירה ואין בזה מפני תקון העולם והא כי היכי דבנדרת איהי מצי לקלקולה (הם) הכי נמי כי נדר איהו מצי לקלקולה

f) ע״כ שיין לע״ל

מסורת הש״ס

ג) יבמות קט: כדרים כב. נט. ס: ע״ש, ב) [מוקפמת פ״ג ע״ש], ג) [לעיל מה: יש״ן], ד) רש״ל, ה) [עיוסין פב. וש״ן], ו) [שבועות כט. לט:], ז) [בכרות יד.].

גליון הש״ס

גמ׳ באומר יאסרו בל פירות. עי׳ לעיל דף לה ע״ל תוד״ה ובולדת:

מוסף רש״י

כאילו בנה במה. בשעת איסור המות, לתועלת הוא דכתיב (דברים כג) וכי תחדל לנדור ונו׳ הא לא תחדל יהיה כך חטא (יבמות קט:) לו: כאילו בנה במה לעבודת כוכבים (נדרים כב.). כאילו הקריב עליה קרבן. שעבר עליו שתי עבירות אלא יקר יהא בעל נכר (יבמות קט:). המוציא את אשתו משום שם רע. לאה לעיל מה ע״ב.

תוספות רי״ד (המשך)

ולמימר אילו הייתי יודע שיש פתח לנדרי אם היו נותנים לי ק׳ מנה לא הייתי מגרשך אין זה כלום דבודאי אם היה מודר ממנה הנאה מתחלה כגון שאמר הנאת תשמישך עלי כקונם ומחמת נדר זה היה מגרשה היה צ״ל לא יחזיר שמא יקלקלנה ויאמר אילו הייתי יודע שיש פתח לנדרי לא הייתי מגרשך דומיא דנדרה היא אבל זה שרצה לגרש את אשתו וקשר עצמו בנדר שלא יכול להתחרט הרי אנו רואים שבכל לב הוא מגרשה ואינו חפץ בה כלל שהרי נדר בכל כחו ע״י נדר שלא יתרצה עמה הלכך שום קלקול אינו יכול לעשות ומ״ה מתמה תלמודא פשיטא ודאי שיכול להחזירה. ומהדר מהו דתימא ליגזור משום דר׳ נתן דתניא ר׳ נתן אומר כל הנודר כאילו בנה במה והמקיימו כאילו הקריב עליו קרבן וגמר עונו לפי שהוא מרגיל עצמו בנדרים קמ״ל. פי׳ הנודר כאילו בנה במה בשעת איסור הבמות שסבר לעשות מצוה ועושה עבירה כך זה סבור לעשות מצוה ועשה עבירה (הגה״ה). מפרש רבינו אליהו זצ״ל משום דאתיא בג״ש כתיב הכא כי תחדל לנדור וכתיב התם חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו וכו׳ כי במה נחשב הוא ודרשי׳ אל תקרי במה אלא במה ובריש פ״ג בנדרים יליף בהאי ג״ש דנק׳ רשע דכתיב שם רשעים חדלו רוגז) כתהגן בנדרים כנדרי כשרים לא אמר כלום שאין דרכם של כשרים לידור אלא להביא בנדבה ריש לו להשאל על נדרו ולא יקיימנו וזה שלא נשאל וקיים נדרו וגירש אימא ניגזור וניקנסיניה שלא יחזירנה קמ״ל דלא קנסי׳ לזה. ואתיא כמ״ד טעמא דמתני׳ משום קנסא ודוקא כשנדרה היא קנסוה שלא תהיה פרוצה בנדרים

מקיים בנה במה. מפרש רבינו אליהו משום דאתיא בגזירה שוה דתחלה כתיב הכא (דברים כג) כי תחדל לנדור וכתי׳ התם (דברים כג) חדלו לכם מן האדם וגו׳ כי במה נחשב הוא ודרשינן[ד] אל תיקרי במה אלא בנה במה הוא דכתיב שם רשעים חדלו רוגז (שם ג): **המוציא** אשתו משום אילונית. משמע הכא דאילונית בעיא גט בטל ובניה ממזרים ושאינו צריך חקירת חכם אלא הוא יכול להפר כגון שהיה מנדרי עינוי נפש לא הוצרכו חכמים לאסור עליו מלהחזירה לפי שאינו יכול לקלקלה ולומר אילו הייתי יודע וכו׳ שהרי הוא יכול להפר ולמה לא הפר אלא ודאי גמר בלבו לגרשה ר׳ אלעזר אומר לא אסרו זה אלא מפני זה. תניא ר׳ אלעזר אומר לא אסרו צריך אלא מפני שאינו צריך במאי קמיפלגי ר״מ סבר אדם רוצה שתחבזה אשתו בב״ד ור׳ אלעזר סבר אין אדם רוצה שתחבזה אשתו בב״ד. פי׳ ר׳ מאיר סבר בנדר שצריך חקירת חכם ואינו מנדרי עינוי נפש שיכול הבעל להפר איכא למיחש לקלקולא בדאמרן שיכול לומר אילו הייתי יודע שחכם יכול להתירה לא הייתי מגרש דניחא לי שתחבזה אשתי בב״ד ולהשאל על נדרה ואע״פ שמחזקת עצמה נדרנית בפניהם והוא זילותא לה. אבל אם אינו צריך חקירת חכם אינו יכול לקלקל ולומר אילו הייתי יודע שאני יכול להפר לא הייתי מגרשך שדבר זה ידוע הוא לכל שהבעל מפר [נדרי] עינוי נפש של אשתו. ור׳ אלעזר סבר איפכא בנדר שצריך חקירת חכם אינו יכול לקלקל דאגן סהדי שאין אדם רוצה שתחבזה אשתו בב״ד אבל בנדר שאינו צריך חקירת חכם יכול לקלקל ולומר שאין כל אדם בקי שיכול להפר נדרי אשתו הלכך לא אסרו צריך אלא מפני שאינו צריך שעיקר הקלקול חלוי בו א״ר יוסי ב״ר יהודה מעשה בצידן וכו׳ מאן תנא דקתני מעשה. פי׳ דרך התנא כשאומר מעשה מביא ראיה לדבריו הראשונים וזה אינו כך דברישא מיירינן כשנדרה איהי ומעשה דסיפא מיירי כשנדר איהו חסורי מחסרא והכי קתני בד״א שנדרה היא אבל נדר הוא יחזיר וא״ר יוסי בר ר׳ יהודה מעשה נמי בצידן בא׳ שאמר לאשתו קונם אם איני מגרשך וגירשה והתירו לו חכמים שיחזירנה ג) מאי קונם. פי׳ קונם הוא לשון כינוי לקרבן כדתנן בנדרים ומשמע שאסר עליו דבר כקרבן והכא דאמר קונם אם איני מגרשך מאי אסר עליוה אמר רב הונא באומר יאסרו עלי כל פירות שבעולם אם איני מגרשך והתירו לו חכמים שיגרשנה (ס״א שיחזירנה): פשיטא. פי׳ פשיטא ודאי יכול להחזירה שמאי קלקול שייך למימר דבעי׳ למיסה ואי קשה ואמאי פשיטא הכא דמותר להחזירה ואין בזה מפני תקון העולם והא כי היכי דבנדרת איהי מצי לקלקולה (הם) הכי נמי כי נדר איהו מצי לקלקולה

מאי קונם אמר רב הונא [ה] באומר יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם איני מגרשך: והתירו לו שיחזירנה: פשיטא מהו דתימא ליגזור משום דר׳ נתן [ו]דתניא ר׳ נתן אומר [ז]הנודר כאילו בנה במה והמקיימו כאילו הקריב עליה קרבן קמ״ל: מפני תיקון העולם: מאי תיקון העולם איכא אמר רב ששת ארישא רבינא אמר לעולם אסיפא והכי קתני אין בזו מפני תיקון העולם: **מתני׳** [ח]המוציא את אשתו משום אילונית רבי יהודה אומר לא יחזיר וחכמים אומרים יחזיר [ט]נישאת לאחר והיו לה בנים הימנו והיא תובעת כתובתה אמר רבי יהודה אומר לה שתיקותיך יפה מדיבוריך: **גמ׳** למימרא דרבי יהודה חייש לקלקולא ורבנן לא חיישי לקלקולא והא איפכא שמעינן להו דתנן [י]המוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר ומשום נדר לא יחזיר רבי יהודה אומר כל נדר שידעו בו רבים לא יחזיר ושלא ידעו בו רבים יחזיר אלמא [יא][רבנן חיישי לקלקולא] ורבי יהודה לא חייש לקלקולא אמר שמואל איפוך והא מדקתני סיפא נישאת לאחר והיו לה בנים הימנו והיא תובעת כתובתה אמר ר׳ יהודה אומר לה שתיקותיך יפה מדיבוריך מכלל דרבי יהודה חייש לקלקולא הא נמי איפוך אביי אמר לעולם לא תיפוך ור׳ יהודה בההיא סבר לה כר׳ מאיר וסבר לה כרבי אלעזר בצריך סבר לה כרבי אלעזר בשאינו צריך סבר לה כר׳ מאיר אמר רבא דרבי יהודה אדרבי יהודה קשיא דרבנן אדרבנן לא קשיא אלא אמר רבא דר׳ יהודה אדר׳ יהודה לא קשיא כדשנינן דרבנן אדרבנן לא קשיא [יב]מאן חכמים ר׳ מאיר דאמר בעינן תנאי כפול והכא במאי עסקינן [יג]בדלא כפליה לתנאיה: **מתני׳** [יד]המוכר את עצמו ואת בניו לעובדי כוכבים אין פודין אותו אבל פודין את הבנים לאחר מיתת אביהן: **גמ׳** אמר רב אסי [טו]והוא שמכר ושנה ושילש הנהו בני בי מיכסי דיזפי זוזי מעובדי כוכבים ולא הוה להו למפרעינהו אתו וקא גרבי להו אתו לקמיה דרב הונא אמר להו מאי איעביד לכו דתנן המוכר את עצמו ואת בניו לעובדי כוכבים אין פודין אותו אמר ליה רבי אבא לימדתני רבינו והוא שמכר ושנה ושילש אמר ליה הני מרגל רגילי דעבדי הכי ההוא גברא דזבין נפשיה ללודאי אתא לקמיה דרבי אמי אמר ליה

פירקן

מאי קונם. הלא קונם לשון הקדש הוא שאוסר הדבר עליו בהקדש ומה אסר זה עליו: **באומר יאסרו כו׳.** והכי קאמר קונם פירות עלי אם איני מגרשך: **פשיטא.** מאי ניחוש לה: **כמה.** בשעת איסור הבמות: **והמקיימו.** ולא נשאל עליו לחכם להתירו: **כאילו הקריב קרבן.** על הבמה וגמר עונו שלם לפי שע״י כן הוא מרגיל עצמו בנדרים. והאי כיון דקיים נדרו ניקנסיה מלהחזיר קמ״ל: **ארישא.** קאי דקאמר לעיל לא יחזיר ומסיק הכא מפני תיקון העולם אי משום קלקולא אי משום שם רע. בגט: **משום אילונית.** שלא הכיר בה כשנכנסה ומכל מקום לריכה גט דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ובעל לשם קדושין: **ר׳ יהודה אומר לא יחזיר.** שמא תגשא ותלד ויאמר אילו הייתי יודע שכן אפילו נותנין לי ק׳ מנה לא הייתי מגרשך ולדעת כן גרשתיך שאם יבאו לך מימנים שאחזיריך ואם ידעתי שלא תשובי אלי ואת רואיה לילד לא גרשתיך לפיכך אומרים לו קודם גירושין הוי יודע שהמוליא את אשתו משום אילונית לא יחזירנה עולמית: **וחכמים אומרים יחזיר.** דלא מייסינן לקלקולא: **והיא תובעת כתובתה.** מן הראשון שהוליאה בלא כתובה משום מקח טעות ועכשיו נודע שלא הטעתו: **שתיקותיך יפה ליך.** שיאמר אילו ידעתי בסופי ליתן ליך כתובה לא גירשתיך: **גמ׳ מכלל דרבי יהודה חייש לקלקולא.** שמדבריו למדנו שאם ירלה לומר על מנת אילונית גירשתיך היה מקלקלה: **לא תיפוך.** ור׳ יהודה ודאי חייש לקלקולא וגבי נדר הייגו טעמא דלא חייש דקסבר ליכא קלקולא. דבנדר הלריך חקירת חכם סבר לה כר׳ אלעזר דאין אדם רולה שתתבזה אשתו בב״ד הילכך לא מלי למימר אילו הייתי יודע כו׳ ובשאינו לריך סבר לה כרבי מאיר דאמר אין הבעל טועה בנדר שבידו להפר ואינו יכול לומר לאחר זמן אילו הייתי יודע שאני יכול להפר לא גירשתיך: **מאן חכמים.** דאמרי הכא יחזיר: **רבי מאיר היא.** דאמר במסכת קידושין (דף סא.) כל תנאי שאינו כפול כתנאי בני גד ובני ראובן אם יעברו אם לא יעברו אינו תנאי: **והכא בדלא כפליה.** שלא אמר בשעת גירושין אלא הוי יודעת שמשום אילונית אני מוליאך ולא אמר לה ואם אי את אילונית לא יהא גט דהשתא הוי גט אפילו אינה אילונית ולא מלי לקלקלה: **מתני׳ אין פודין.** הואיל ורגיל בכך כדמוקי בגמרא והוא שמכר ושנה ושילש: **גמ׳ בני בי מיכסי.** מקום: **גרבי להו.** היו שוכין אומה שאוכלין בני אדם:

ללודאי. לעבדים:

פירקן

מעביע אתכם וכו׳ ופירש שם בקונטרס דהיינו על דעת רבים ומיהו לפ״ז לא היה היתר לחרמות בזמן הזה וגרלה דלא אמר משה כן אלא שלא יערימו כדמפרש התם[ט] משום קניא דרבא וכן עתה אין עושין אלא בשביל כך ולא״ת על דעת יחיד נמי לא יהא לו הפרה כיון דתלה בו נדרו וי״ל דמבטל דעתו משום רבים ולא משום יחיד:

הנודר כאילו בנה במה. מפרש רבינו אליהו משום דאתיא בגזירה שוה דתחלה כתיב הכא (דברים כג) כי תחדל לנדור וכתי׳ התם (ישעיה ג) חדלו לכם מן האדם וגו׳ כי במה נחשב הוא ודרשינן[ד] אל תיקרי במה אלא בנה במה הוא דכתיב שם רשעים חדלו רוגז (שם ג): **המוציא** אשתו משום אילונית. משמע הכא דאילונית בעיא גט בטל ובניה ממזרים ושאינו צריך חקירת חכם אלא הוא יכול להפר כגון שהיה מנדרי עינוי נפש לא הוצרכו חכמים לאסור עליו מלהחזירה לפי שאינו יכול לקלקלה ולומר אילו הייתי יודע וכו׳ שהרי הוא יכול להפר ולמה לא הפר אלא ודאי גמר בלבו לגרשה ר׳ אלעזר אומר לא אסרו זה אלא מפני זה. תניא ר׳ אלעזר אומר לא אסרו צריך אלא מפני שאינו צריך במאי קמיפלגי ר״מ סבר אדם רוצה שתחבזה אשתו בב״ד ור׳ אלעזר סבר אין אדם רוצה שתחבזה אשתו בב״ד. פי׳ ר׳ מאיר סבר בנדר שצריך חקירת חכם ואינו מנדרי עינוי נפש שיכול הבעל להפר איכא למיחש לקלקולא בדאמרן שיכול לומר אילו הייתי יודע שחכם יכול להתירה לא הייתי מגרש דניחא לי שתחבזה אשתי בב״ד ולהשאל על נדרה ואע״פ שמחזקת עצמה נדרנית בפניהם והוא זילותא לה. אבל אם אינו צריך חקירת חכם אינו יכול לקלקל ולומר אילו הייתי יודע שאני יכול להפר לא הייתי מגרשך שדבר זה ידוע הוא לכל שהבעל מפר [נדרי] עינוי נפש של אשתו. ור׳ אלעזר סבר איפכא בנדר שצריך חקירת חכם אינו יכול לקלקל דאגן סהדי שאין אדם רוצה שתחבזה אשתו בב״ד אבל בנדר שאינו צריך חקירת חכם יכול לקלקל ולומר שאין כל אדם בקי שיכול להפר נדרי אשתו הלכך לא אסרו צריך אלא מפני שאינו צריך שעיקר הקלקול חלוי בו א״ר יוסי ב״ר יהודה מעשה בצידן וכו׳ מאן תנא דקתני מעשה. פי׳ דרך התנא כשאומר מעשה מביא ראיה לדבריו הראשונים וזה אינו כך דברישא מיירינן כשנדרה איהי ומעשה דסיפא מיירי כשנדר איהו חסורי מחסרא והכי קתני בד״א שנדרה היא אבל נדר הוא יחזיר וא״ר יוסי בר ר׳ יהודה מעשה נמי בצידן בא׳ שאמר לאשתו קונם אם איני מגרשך וגירשה והתירו לו חכמים שיחזירנה ג) מאי קונם. פי׳ קונם הוא לשון כינוי לקרבן כדתנן בנדרים ומשמע שאסר עליו דבר כקרבן והכא דאמר קונם אם איני מגרשך מאי אסר עליוה אמר רב הונא באומר יאסרו עלי כל פירות שבעולם אם איני מגרשך והתירו לו חכמים שיגרשנה (ס״א שיחזירנה): פשיטא. פי׳ פשיטא ודאי יכול להחזירה שמאי קלקול שייך למימר דבעי׳ למיסה ואי קשה ואמאי פשיטא הכא דמותר להחזירה ואין בזה מפני תקון העולם והא כי היכי דבנדרת איהי מצי לקלקולה (הם) הכי נמי כי נדר איהו מצי לקלקולה

מוטיל לה סם רפואה ולהכי מצי מקלקל לה דאומר אילו הייתי יודע שיש רפואה לזו הייתי מבקש לה סם לרפואה:

ר״ל

אבל כשנדר הוא אין לקונסו שהנדרים באשה הם פריצות ולא כאיש: מפני תיקון העולם ומתמה מאי תיקון העולם איכא פ״ר דמשמע התירו לו שיחזירנה מפני תיקון העולם ומאי תיקון העולם יש בחזרתה אמר רב ששת ארישא פי׳ האי מפני תיקון העולם ארישא קאי דקתני משום ש״ר לא יחזיר משום נדר לא יחזיר ומסיק הכא מ״ט לא יחזיר מפני תיקון העולם אי משום קלקולא אי משום קנסא רבינא אמר אסיפא וה״ק אין בזו מפני תיקון העולם פי׳ התירו לו

ט) יבמות קט: כדרים כב. נט. ס: ע״ש, כ) [מוקפמת פ״ג ע״ש], ג) [לעיל מה: יש״ן], ד) רש״ל, ה) [עיוסין פב. וש״ן], ו) [שבועות כט. לט:], ז) [בכרות יד.].

פירקן. פדני: משום קלקולא. שלא יוטמעו בעובדי כוכבים וילמדו ממעשיהם ובמי אתיין ליכא למיחש להכי דמנעור להון אבוהון: **אימא לאיחזון הוא דקאכיל.** ולא הוי מין אלא מומר[1]) וכמינים הוא דאמרינן [2]מורידים אבל לא מעלין אבל מומר אמרי' התם סמי מכאן מומר: **ואכיל איסורא.** עדיים העידו עליו כן והוי אוכל נבילות להכעיס: **חייתא וגלגלתא.** שק קשור ופקיע ועיגול של אבן או של עופרת בתוכו: **דיומא כחרא.** כשהורגין אותו: **דליחול אדמיה.** שימחול על דמו: **איקמטינהו ואותבינהו.** לקשור אתכם ולהושיבכם: **חייתא וגלגלתא.** אמר להו אימא לתיאבון הוא דקאכיל אמרו ליה והא זמנין דאיכא היתירא ואיסורא קמיה ושביק היתירא ואכיל איסורא א"ל זיל לא קא שבקי לי דאפרקינך: ריש לקיש זבין נפשיה ללודאי שקל בהדיה [6]חייתא וגלגלתא אמר גמירי דיומא בתרא כל דבעי מינייהו עבדי ליה כי היכי [3]דליחול אדמיה יומא בתרא אמרו ליה מאי ניחא לך אמר להו בעינא אקמטינכו ואותבינכו וכל חד מינייכו אמחי' חייתא ופלגא קמטינהו ואותבינהו כל חד מינייהו כד מחייה חד חייתא נפק נשמתיה חרקיניה לשיניה א"ל אחוכי קא מחייכת בי אכתי פש לך גבי פלגא דחייתא קטלינהו כולהו נפק ואתא יתיב קאכיל ושתי אמרה ליה ברתיה לא בעית מידי למזגא עליה אמר לה בתי כריסי כרי כי נח נפשיה שבק קבא דמוריקא קרא אנפשיה [1]ועזבו לאחרים חילם: **מתני'** [2]המוכר את שדהו לעובד כוכבים [3]לוקח ומביא ממנו בכורים מפני תיקון העולם: **גמ'** אמר רבה אע"פ [7]שאין קנין לעובד כוכבים בארץ ישראל להפקיע מידי מעשר שנאמר [2]כי לי הארץ לי קדושת הארץ אבל [6]יש קנין לעובד כוכבים בא"י לחפור בה בורות שיחין ומערות שנאמר [3]השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם ור"א אומר אע"פ [1]שיש קנין לעובד כוכבים בא"י להפקיע מידי מעשר שנאמר דגנך ולא דגן עובד כוכבים אבל אין קנין לעובד כוכבים בא"י לחפור בה בורות שיחין ומערות שנאמר לה' הארץ במאי קמיפלגי מ"ם דגנך ולא דגן עובד כוכבים ומר סבר דיגונך ולא דיגון עובד כוכבים אמר רבה מנא אמינא לה [1]דתנן [7]הלקט והשכחה והפאה של עובד כוכבים חייבין במעשר אלא א"כ הפקיר היכי דמי אילימא דישראל וליקטינהו עובד כוכבים אלא א"כ הפקיר הא מפקרי וקיימי אלא לאו דעובד כוכבים וליקטינהו ישראל טעמא דהפקיר הא לא הפקיר חייב לא לעולם דישראל וליקטינהו עובד כוכבים ודקא אמרת הא מפקרי וקיימי נהי דמפקרי אדעתא דישראל אדעתא דעובד כוכבים מי מפקרי ת"ש [8]ישראל שלקח שדה מעובד כוכבים עד שלא הביאה שליש וחזר ומכרה לו משהביאה שליש חייבת במעשר שכבר נתחייבה נתחייבה אין לא נתחייבה לא הכא במאי עסקינן [1]בסוריא וקסבר [6]זכיבוש יחיד לא שמיה כיבוש תא שמע [6]ישראל ועובד כוכבים שלקחו שדה בשותפות טבל

פירקן אמר [6] ליה תנן המוכר עצמו ואת בניו לעובדי כוכבים אין פודין אותו אבל פודין את הבנים [6] משום קלקולא [8]וכ"ש הכא דאיכא קטלא אמרו לי' רבנן לר' אמי האי ישראל מומר הוא דקא חזו ליה דקאכיל נבילות וטריפות אמר להו אימא לתיאבון הוא דקאכיל אמרו ליה והא זמנין דאיכא היתירא ואיסורא קמיה ושביק היתירא ואכיל איסורא א"ל זיל לא קא שבקי לי דאפרקינך: ריש לקיש זבין נפשיה ללודאי שקל בהדיה [6]חייתא וגלגלתא אמר גמירי דיומא בתרא כל דבעי מינייהו עבדי ליה כי היכי [3]דליחול אדמיה יומא בתרא אמרו ליה מאי ניחא לך אמר להו בעינא אקמטינכו ואותבינכו וכל חד מינייכו אמחי' חייתא ופלגא קמטינהו ואותבינהו כל חד מינייהו כד מחייה חד חייתא נפק נשמתיה חרקיניה לשיניה א"ל אחוכי קא מחייכת בי אכתי פש לך גבי פלגא דחייתא קטלינהו כולהו נפק ואתא יתיב קאכיל ושתי אמרה ליה ברתיה לא בעית מידי למזגא עליה אמר לה בתי כריסי כרי כי נח נפשיה שבק קבא דמוריקא קרא אנפשיה [1]ועזבו לאחרים חילם: **מתני'** [2]המוכר את שדהו לעובד כוכבים [3]לוקח ומביא ממנו בכורים מפני תיקון העולם: **גמ'** אמר רבה אע"פ [7]שאין קנין לעובד כוכבים בארץ ישראל להפקיע מידי מעשר שנאמר [2]כי לי הארץ לי קדושת הארץ אבל [6]יש קנין לעובד כוכבים בא"י לחפור בה בורות שיחין ומערות שנאמר [3]השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם ור"א אומר אע"פ [1]שיש קנין לעובד כוכבים בא"י להפקיע מידי מעשר שנאמר דגנך ולא דגן עובד כוכבים אבל אין קנין לעובד כוכבים בא"י לחפור בה בורות שיחין ומערות שנאמר לה' הארץ במאי קמיפלגי מ"ם דגנך ולא דגן עובד כוכבים ומר סבר דיגונך ולא דיגון עובד כוכבים אמר רבה מנא אמינא לה [1]דתנן [7]הלקט והשכחה והפאה של עובד כוכבים חייבין במעשר אלא א"כ הפקיר היכי דמי אילימא דישראל וליקטינהו עובד כוכבים אלא א"כ הפקיר הא מפקרי וקיימי אלא לאו דעובד כוכבים וליקטינהו ישראל טעמא דהפקיר הא לא הפקיר חייב לא לעולם דישראל וליקטינהו עובד כוכבים ודקא אמרת הא מפקרי וקיימי נהי דמפקרי אדעתא דישראל אדעתא דעובד כוכבים מי מפקרי ת"ש [8]ישראל שלקח שדה מעובד כוכבים עד שלא הביאה שליש וחזר ומכרה לו משהביאה שליש חייבת במעשר שכבר נתחייבה נתחייבה אין לא נתחייבה לא הכא במאי עסקינן [1]בסוריא וקסבר [6]זכיבוש יחיד לא שמיה כיבוש תא שמע [6]ישראל ועובד כוכבים שלקחו שדה בשותפות

ר"ל זבין נפשיה ללודאי. קודם שחזר למוטב דמסתמא לא היה מזלזל בעצמו כל קך: **כריסי כרי.** דרכן היה לשכב על בטנם כלאמרי' בזבחים (דף ה.) ריש לקיש רמי אמעויהי ומקשה: **לוקח ומביא בכורים.** זו גירסת הקונטרס דקנסינן ליה לאחזר וליקח ממנו אבל כולי האי לא קנסינן ליקח ממנו להפרים תרומות ומעשרות ומייהו קשה לר"ת דבגמ' מייתי ראיה מהא דיש קנין לעובד כוכבים דמפני תיקון העולם אין דאוריתא לא מנא ליה דילמא תיקון העולם קאי אהא דמייבוהו ליקח ואומר ר"ת דבכרוב ספרים לא גרסינן ומביא בוי"ו והכי קאמר כל אדם הלוקח ממנו מביא בכורים לא שנא מוכר לא שנא אחר ורבינו חננאל גרס הלוקח מביא כו' וכן בירושלמי: **אמר** רבה **אע"פ** שאין קנין כו'. והא דתניא לעיל (דף מג:) אע"פ שעשה ישראל עימוסו פטורה מן המעשר אלמא יש קנין אינא לאוקמא בסורא כדמשני לקמיה וההיא דהשוא[1]ל (ב"מ דף קא.) דהמקבל שדה אבותיו מן העובד כוכבים דמעשר ונותן לו ולחי לה התם דלעולם יש קנין אע"פ שהדיחוי אמת כדדייק מדנקט מליג מ"מ ראיה גמורה ליכא ולעולם מלי למימר רבה דסבר אין קנין ומייהו אשכחן ר"מ דסבר יש קנין בספ"ק דע"ז (דף כא.) דאמר אין משכירין להן שדות משום דמפקע להו ממעשרות דכל זמן שהיא של ישראל כל מי שזורעה חייב במעשר ולי זבנה לעובד כוכבים הזורעה פטור דיש קנין דאי אין קנין אין זו הפקעה מה שאין עובד כוכבים מעשר קרקע החיינת דהתם פריך בית נמי מפקיע ממזוזה ומשני מזוזה מוזמת הדר היא ואין זה הפקעה והא דאמר ר' מאיר בפרק רבי ישמעאל (מנחות דף סו:) תורמין משל עובד כוכבים על של ישראל התם איירי כשגדלו ביד ישראל ולהכי מוקי פלוגתייהו במירות העובד כוכבים ולא יש קנין וכי פריך הכא לרבי אלעזר הוה מלי למימר אגב דאמרינן כר"מ אלא דמשני שפיר: **מר** סבר דיגונך **ולא** דיגון עובד כוכבים. מתוך פי' הקונטרס משמע דהא נהא תליא דלרבה דאמר אין קנין ודרש דיגונך ולא דיגון עובד כוכבים אית ליה מירות העובד כוכבים פוטר ולר"א דאמר יש קנין ודרש דגנך ולא דגן עובד כוכבים אית ליה דמירות העובד כוכבים אינו פוטר וקשה דכמה תנאים נחלקו במירות העובד כוכבים ואם כן כל אותם תנאים נמי נחלקו בין יש קנין ואין קנין וזהו דוחק דרבה ור' אלעזר נחלקו בפלוגתא דכל הנהו תנאי ועוד דמשמע במנחות בפרק רבי ישמעאל (דף סז.) דכולהו תנאי דרשי דיגונך ולא דיגון עובד כוכבים ואפילו מאן דמחייב מירות העובד כוכבים אלא דדרשי מיעוט אחר מיעוט דתרי דגנך כתיבי לכך נראה דרבה ורבי אלעזר אתו ככולי עלמא ודרשי נמי ר' אלעזר דיגונך ולא דיגון עובד כוכבים מדכתיב דגנך ולא כתיב תבואתך דלי הוה כתיב תבואתך הוה דרשינן שפיר נמי תבואתך ולא תבואת עובד כוכבים ומ"מ דרשי נמי דגנך ולא דגן עובד כוכבים מדלא כתיב דיגונך בהדיא ומ"מ כי היכי דדרשי' גבי דיגונך למאן דמחייב מירות העובד כוכבים אין מיעוט אחר מיעוט אלא לדרשא הכי נמי נדרוש גבי דגנך וי"ל דלא מיסתבר לאוקמי מיעוט אחר מיעוט לכל מילי: **אדעתא** דעובד כוכבים מי מפקרי. והא דפליגי ר' יוחנן ורש"ל לקיש בירושלמי דפ"ו דמסכת פאה בהפקיר לישראל ולא לעובדי כוכבים לדברי יוחנן אמר הפקר הני מילי כי שקיל ליה ישראל אבל כי שקיל ליה עובד כוכבים הפקר בטעות הוא ואינו הפקר:

טבל

טבל

טבל

כנגד א מיי' פ"ח מהל' מ"ע הל' יג סמג עשין קסד טוש"ע י"ד סי' רנב סעיף ו: **כנגד** ב מיי' פ"ג מהל' נחלות הלכה טו סמג עשין קלט: **כנגד** ג מיי' שם ופ"א מהל' תרומות הל' י: **כנגד** ד מיי' פ"ג מהל' תרומות הלכה י: **כנגד** ה ו מיי' שם פ"א הלכה יח [טוש"ע שם סימן ש"ל סעי' טו]: **שלא** מעי' טן]: **כנגד** ז מיי' שם הל' ב והלכה ג:

תוספות רי"ד

שיחזירנה שאין לאוסרה מפני תיקון העולם ולקונסו כדרך שאסרנו אותה עליו כשנדרה היא מפני תיקון העולם הכא לא שייך שום תיקון העולם לאוסרה עליו: **מתני'** המוציא את אשתו משום אילונית ר' יהודה אומר לא יחזיר וחכ"א יחזיר נישאת לאחר והיו לה בנים ממנה והיא תובעת כתובתה ר' יהודה אומר אומר לה שתיקותיך יפה מדיבוריך פי' מתני' מירי בספק אילונית ולא באילונית ודאית דאילוני' ודאית לא ילדה והיכי תני בסיפא נישאת לאחר והיו לה בנים אלא ודאי בספק אילונית מיירי וזהו משום אילונית משום חשש אילונית שהוא ירא שמא תהיה אילונית ודומיא דש"ר קתני שאיני ברור לעולם שזיגתה אלא הוא מסופק שמא זיגתה וכן משום נדר שאינו ידוע שיזקק לה חכם או לא יזקק והוא מסופק שמא לא יזקק ומ"ה מגרש לה והכא נמי הוא מסופק שמא תהיה אילונית ומ"ה מגרש לה והיכי דמיא ודאי אילונית והיכי דמיא ספק אילונית כדתנן בסוף פרק יוצא דופן בן עשרים שנה שלא הביא שתי שערות יביא ראיה שהוא בן עשרים והוא הסריס לא חולץ ולא מייבם ואקשי' בגמ' [והתניא] א' בן ט' שנה ויום א' וא' בן כ' שנה שלא הביא שתי שערות. פי' אלמא אע"פ שהוא בן כ' ולא הביא שתי שערות כקטן חשבינן ליה ומחמת קטנות הוא שלא הביא שתי שערות והיאך אתה מחשבתו סריס והוא גדול ומחמת שהוא סריס לא הביאם אמר רב שמואל בר רב יצחק והוא שנולדו בו סימני סריס פי' מאי דתנן בפרק יוצא דופן דחשבינן ליה סריס ויצא מכלל קטנות כגון שנולדו בו סימני סריס וסימני הסריס הם מפורשים ביבמות בפרק הערל אמר רבא דיקא נמי דקתני והוא הסריס ש"מ וכי לא נולדו בו סימני סריס עד כמה תני ר' חייא עד רוב שנותיו וכי היכי דמתרצינן גבי סריס ה"ה נמי גבי אילונית אע"ג דהיא בת כ' ולא הביאה שתי שערות אינה אילונית גמורה שפטורה מן החליצה ומן הייבום עד שיולדו בה סימני אילונית או עד רוב שנותיה שהם ל"ו שנה וסימני אילונית הם מפורשים ביבמות בפ' הערל דאמרי' התם ת"ר איזו היא אילונית כל שהיא בת כ' ולא הביאה שתי שערות ואפילו הביאה לאחר מיכן הרי היא כאילונית לכל דבריה ואלו הן סימניה כל שאין לה דדים ומתקשה בשעת חשמיש רשב"ג אומר כל שאין לה שפולי מעים כנשים ר"ש בן אלעזר אומר כל שקולה עבה ואינה ניכרת בין איש לאשה ואמרי' נמי התם א"ר אבהו סימני סריס ואילונית אין עושים בהם מעשה עד שיהו

תוספות הרא"ש

פירקן. פדני: **משום קלקולא.** שלא יוטמעו בעובדי כוכבים וילמדו ממעשיהם ובמי אתיין ליכא למיחש להכי דמנעור להון אבוהון: **אימא לאיחזון הוא דקאכיל.** ולא הוי מין אלא מומר[1]) וכמינים הוא דאמרינן [2]מורידים אבל לא מעלין אבל מומר אמרי' התם סמי מכאן מומר: **ואכיל איסורא.** עדיים העידו עליו כן והוי אוכל נבילות להכעיס: **חייתא וגלגלתא.** שק קשור ופקיע ועיגול של אבן או של עופרת בתוכו: **דיומא כחרא.** כשהורגין אותו: **דליחול אדמיה.** שימחול על דמו: **איקמטינהו ואותבינהו.** לקשור אתכם ולהושיבכם: **חייתא ופלגא.** אתכם ולהושיבכם: **חייתא ופלגא.** כלומר מכה ואחי מכה: **יביב קאכיל ושתי.** כל ימיו כל מה שהיה משתכר לא היה מגמגם להגיע ליום מחר: **למזגא עליה.** כר או כסת ליתן עליו: **כריסי כרי.** בטני ושומן שבמעי הוא לי כר וכסת: **מוריקא.** כרכום: **מתני'** הכי גרסינן **לוקח ומביא בכורים.** בכל שנה צריך ליקח מן העובד כוכבים ביכורי פירותיה בדמים יקרים ומביאם לירושלים: **מפני תיקון העולם.** שלא יהא רגיל למכור קרקע בא"י לעובד כוכבים וגם אם מכר יטריח לאחזר אחריה ולפדות: **גמ' שאין קנין כו'.** אם קנה עובד כוכבים קרקע בארץ אין קיימין קנוי להפקיעה מקדושתה שלא תתחייב במעשר וישראל הקונה ממנו מן הפירות צריך לעשר: **לבני אדם.** לכל צרכיהן: **דיגונך ולא דיגון של עובד כוכבים.** שאם מירחן עובד כוכבים והן שלו בשעת מירוח שהוא גמר מלאכתן למעשר מירוח העובד כוכבים פוטרן ואפי' לקחן מישראל בשעולין אבל אם הגדילו בקרקע העובד כוכבים ולקחן ישראל בשעולין ומירחן חייבין במעשר דקרקע א"י ביד עובד כוכבים לא הופקעה קדושתה: **לקט שכחה ופאה.** שמתן הפקר ופטורין מן המעשר שנאמר וכל הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך (דברים יד) כמי שאין לו בהן חלק ונחלה עמך יצאו אלו שיש לו בהן חלק ונחלה עמך[2]) שהרי אף לו הן מופקרין והלקט והשכחה והפאה של עובד כוכבי' חייבין במעשר כו'. והשתא מפרש לה ואזיל: **כ"ד אילימא דישראל.** שהניחן ישראל בשדהו ולקטינהו עובד כוכבים וקאמר דאם חזר עובד כוכבים ומכרן לישראל חייב לעשרן אלא א"כ הפקירן ישראל ראשון בשדהו: **הא מיפקרי וקיימי.** דכל לקט ושכחה ופאה הפקר הן: **אלא דעובד כוכבים.** שהיו משהה העובד כוכבים והניחן לישראל: **וליקטינהו.** עניי ישראל וכיון דעובד כוכבים לא מיפקד להניח פאה ולקט לא חייל עלייהו שמא אא"כ הפקירן עובד כוכבים ממש דאם הפקר ולא דאם פאה להניח אמרם: **הא לא הפקיר חייב.** במעשר אלמא שדה העובד כוכבים חייבת במעשר: **ישראל שלקח שדה.** זרועה מן העובד כוכבים והשהה אלנו עד שהביאה שליש וחזר ומכרה לעובד כוכבים: **חייבת במעשר.** אם נא ישראל ולקח מן העובד כוכבים מאותן הפירות ומירחן: **שכבר נתחייבה.** כשהביאה שליש ביד ישראל דקי"ל לענין מעשר במסכת ר"ה (דף יב:) תבואה וזיתים אחר שליש: **לא נתחייבה לא.** אם הביאה שליש ביד עובד כוכבים פטורה: **בסוריא.** דמעשר דידה מדרבנן ואם יש קנין ביד עובד כוכבים להפקיע: **כיבוש יחיד.** דוד כיבשה ולא היו כל ישראל אם והיא ארם צובה: **לכל מילי: אדעתא** דעובד כוכבים מי מפקרי. והא דפליגי ר' יוחנן ורש"ל לקיש בירושלמי דפ"ו דמסכת פאה בהפקיר לישראל ולא לעובדי כוכבים לדברי יוחנן אמר הפקר הני מילי כי שקיל ליה ישראל אבל כי שקיל ליה עובד כוכבים הפקר בטעות הוא ואינו הפקר:

עין משפט נר מצוה

הס ואם לא להפרים מזה על מקום אחר מומר (חולין קלה:).

טבל

מסורת הש"ס

[1]) [גי' העיון ערך גלל ב חייתא וגללא פי' עוד ומתוכו אבן גלגל], [2]) [פי' כיון שעושין לו לעצו מתמתק דמו ויש לתן בו טעם. עיון ערך חל ד], [3]) ס"א ואחזר ולקחה ממנו ישראל, [4]) [ב"מ קפ. ממנות לא. כתובות יא:], [5]) [עי' תוס' יבמות פא. ד"ה אין], [6]) [ב"מ שם מנחות שם], [7]) פאה פ"ד מ"ט, [8]) [לעיל ח: ע"ז כא.], [9]) מולין קלה: (עירובין מ) [תוספתא תרומות פ"ב], [1]) בס"ל: משומר, וכן לקמן, [2]) [מס' ע"ז דף כו:], [3]) [ספרי ראה].

תורה אור השלם

1. כִּי יִרְאֶה חֲכָמִים יָמוּתוּ יַחַד כְּסִיל וָבַעַר יֹאבֵדוּ וְעָזְבוּ לַאֲחֵרִים חֵילָם:
תהלים מט יא
2. וְהָאָרֶץ לֹא תִמָּכֵר לִצְמִתֻת כִּי לִי הָאָרֶץ כִּי גֵרִים וְתוֹשָׁבִים אַתֶּם עִמָּדִי: ויקרא כה כג
3. הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לַיי וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי אָדָם:
תהלים קטו טז

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר תנן כל"ל ותיבת ליה נמחק: (ב) שם אבל פודין את הבנים לאחר מיתת אביהן משום קלקולא:

מוסף רש"י

כיבוש יחיד. דוד, שלא היו כל ישראל ביחד כדרך שהיו בימות יהושע שהיו כולם וכבשה לגורל כל ישראל קודם מלוקה, אבל דוד לא כבש אלא לגורלו (לעיל ח:). ישראל ועובד כוכבים וגו' טבל וחולין מעורבין זה בזה. ואפילו לאחר שתלקן לא אמרינן יש בריה ותלקן של עכו"ם הלך לו חה חלק המגיע לישראל ונבל גמור הוא, אלא אין בריה וגם זה שנאמר אלו טבל ואלו חולין, דיש קנין לעכו"ם בא"י להפקיע חלקו מיד מעשר, ואני שתמתי שאין לו תקנה, לפי שאם בא להפרים נמצא מפרים מן הפטור על המיוב, ולי נראה שיש לו תקנה בשני צדדין, אם יש לו טבל ממקום אחר מפרים על זה לפי חלין, שאין מייב אלא חלין, ואם אין לו טבל אחר מפרים מעיה ויבא לפי כולו, כגון אם יש לו עשרים מפרים שנים מהן, שאם אין מפרים אלא אחד לא נפטור, לפי שזה שהפרים יש חלין שאין שם מעשר אל עליו לפי שפטור ועומד, אבל כשמפרים שנים הרי השם אל על האחד ופוטר את העשירה המתחייבין, והא ליכא למימר דילמא שייהס המופרשין בחלקו של עכו"ם גדלו ואין שם מעשר אל עליהם, דתניא בגמרא דרשם השנה (יב:) גבי אדם ושם המעורבין, דקי"ל אין מורמין מזה על זה וקתני זוכר את גרנו לתוכו ומצא תורם מן האדם שנו אל האדם שנו ומן הישן שנו אל הישן שנו, וכי היכי דפרים אדם ושן בחולין אינא אמרינן אדם ושן במעשר, הכא נמי נמצא תורם מן המיוב שנו אל המיוב שנו ומן הפטור שנו אל הפטור שנו, ואפילו למאן דפליג עליה דהכות, הכא אתי, דהשם הוא לאיכא למימר אין בילה לא נגלו יפה ושמא אין אדם במעשר לפי חשבון הנעבר בחולין ושן במעשר לפי חשבון הנעבר בחולין, אבל הכא יש בילה דהא בכל תעה ותעה יש לעכו"ם ולישראל חלק, ולאין בריה ומי אפרים מניה ובא יש בריה וכיון שאלקן הרי חלקו של ישראל כולו מיב ואפילו הוא בא להפרים עליו ממקום אחר מפרים לפי כולו והשם אל על מעשרותיו ומתוקנים מקולקלים חה מתוקן, ועוד נ"מ שאין מפרשין מזה על טבל אחר, ובשב"ג אבר יש בריה וכיון שאלקן הרי חלקו של ישראל כולו מיב ואפילו הוא בא להפרים עליו ממקום אחר מפרים לפי כולו והשם אל על מעשרותיו ומעשרותיו ומתוקנים אחר לפי חשבון טבל זה המעורב, ואם לא טולל מן החולין כפי תרומת מעשר שבטבל ואיני יודע מהו, וכדי שבב"ג הכי פליג, רבי אבר אם יש לו טבל אחר מפרים על זה לפי חלין ואם הפרים לפי כולו דמעלא מרבה במעשרות ומעשרותיו

עין משפט נר מצוה

קנח א מיי' פ"ח מהל' תרומות הלכה כ וע"ש כ"מ [טוש"ע יו"ד סי' שלח סעי' יח]:

קנט ב ג ד ה מיי' פ"ד מהל' גירושים הל' ו ממג עשין קלט קמ: קס ו מיי' שם הל' ח:

תורה אור השלם

1. וְשָׂמַחְתָּ בְּכָל הַטּוּב אֲשֶׁר נָתַן לְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ וּלְבֵיתֶךָ אַתָּה וְהַלֵּוִי וְהַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבֶּךָ: דברים כו יא
2. וְלָקַחְתָּ מֵרֵאשִׁית כָּל פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תָּבִיא מֵאַרְצְךָ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ וְשַׂמְתָּ בַטֶּנֶא וְהָלַכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם: דברים כו ב

תוספות רי"ד

בן כ' ותבור לנו שאינה אילונית בוודאי אלא א"כ הגיעה לכ' שנה ונולדו בה סימני אילונית ולא הביאה שתי שערות ואפילו אם תביאם לאחר מיכן כיון שנולדו בה סימני אילונית ועברו כ' שנה אינן כלום ואם הגיעה לכ' שנה ולא הביאה שתי שערות ולא נולדו בה סימני אילונית היא בספק עד ל"ו שנה שהיא רוב שנותיה אם תביא שתי שערות הרי היא ככל הנשים ואם יולדו בה סימני אילונית או תשהה עד רוב שנותיה ולא תביא שתי שערות היא אילונית גמורה ומתני' בס"ק ביבמות דתנן יצרתה מותרת בגון שנמצאת אילונית גמורה שהיא בת כ' ולא הביאה שתי שערות ונולדו בה סימני אילונית או שהיא בת ל"ו שנה ולא הביאה שתי שערות זו היא אילונית גמורה שקדושיה קדושי טעות ויצרתה מותרת ומתני' דהכא בספק אילונית בגון שהיא בת כ' ולא הביא' שתי שערות ועדיין לא נולדו בה סימני אילונית ובעלה חרוש שמא תהיה אילונית ומוציאה בגט מפני שעדיין לא הוחזקה אילונית גמורה או בסימנין או ברוב שנים שיהו קידושיה קידושי טעות לצאת בלי גט ר' יהודה אומר לא יחזיר פי' שמא תנשא לאחר ותלד ויאמר אילו הייתי יודע שכן אפילו נותנים לי ק' מנה לא הייתי מגרשך לפיכך אומרים לו קודם גירושין הוי יודע שהמוציא את אשתו משום אילונית לעולם הוא אסור להחזירה ואע"פ שמתברר שאינה אילונית כדי שלא יוכל לקלקלה וחכ"א יחזיר דלא חיישי' לקלקולא וכשמגרשה אינו נותן לה כתובה מפני שהיא ספק אילונית והמע"ה הילכך אם נישאת לאחר והיו לה בנים והיא תובעת כתובתה כן הראשון מפני שכבר נתברר שאינה אילונית א"ר יהודה אומר לה שתיקותיך יפה מדיבורך שלא יקלקלך שאע"פ שהודענו לו שאף אם לא תמצא אילונית לא יחזיר יכול לומר מפני הספק גרשתיה ולא חשתי בחזירתה ונתתי לה גט בכל לב אבל לא ידעתי שתלד ואתחייב בכתובה' שאילולי כן לא הייתי מגרשה ונמצא גט בטל ובניה ממזרים. עיין בערך ל"ד בס"ה: ומקשה למימרא (מאי) ד"ר' יהודה חייש לקלקולא ורבנן לא חיישי לקלקולא והא איפכא שמענא להו דתנן המוציא את אשתו משום ש"ר לא יחזיר משום נדר לא יחזיר ר' יהודה אומר כל נדר שידעו בו רבים לא יחזיר ושלא ידעו בו רבים יחזיר אלמא ד"ר' יהודה לא חייש לקלקולא ורבנן חיישי לקלקולא ואסיק רבא דר' יהודה חייש לקלקולא והתם בנדר אם לא הודר ברבים ל) הוא דאמרינן שאם הוא צריך חקירת חכם להתירו ואין הבעל יכול להפר ס"ל כר' אלעזר דאמר אין אדם ריצה שתתבזה אשתו בב"ד והלכך לא מצי מקלקל לה ובאינו צריך שהבעל יכול להפר ס"ל כר' מאיר דאמר יחזיר דבין דהוא יכול להפר למה לה הפר ולא מהימן לומר לא ידעתי שהייתי יכול להפר: מאן חכמים דאמרי יחזיר ר' מאיר הוא דאמר בעינן תנאי כפול והכא במאי עסקינן בדלא כפליה לתנאיה פי' שלא אמר לה אלא משום אילונית אני מוציאך ולא אמר לה אילולי כן לא הייתי מוציאך דכמאן דלא אמר לה מידי דמי דאפילו בתנאי גמור אינו כלום דלית ליה מכלל הן אתה שומע לאו שאם אמר לה הרי זה גיטיך ע"מ שתתני לי ר' זוז עד ל' יום אע"פ שלא נתנה

ל) אולי ל"ל דאמר דיחזיר הוא דאמרינן:

מז: השולח פרק רביעי גיטין

טבל וחולין מעורבין זה בזה. פי' בקונטרס אין לך כל חטה וחטה שאין חליה טבל וחליה חולין ולריך לעשר מיניה וביה ולא ממנו על טבל גמור ולא מטבל גמור עליו מפני שמפרש מן החיוב על הפטור ומן הפטור על החיוב אבל כי מפרש מיניה וביה מעשר מן החיוב שבו על הפטור שבו ומן הפטור שבו על הפטור שבו ואפילו חלקו בספקן הן עומדים דאין בריה וקשה דאמר לקמן דאי קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי והאמיס שחלקו לקוחות הן לא משכחת דמייתי בכורים אלא חד בר חד הא אפילו למ"ד אין בריה יש לו בודאי חלק בו דמחייב בבכורים והמותר שהוא חולין מאי מקדיש ליה כדאמרינן בפרק הספינה (ג"ב דף פא:) ודומק לומר דלא משכחת דמייתי בכורים בהלכתן אלא יעבור להקדיש קאמר דלישנא משמע דלא מייתי כלל קאמר ועוד נפ' יש בכור (בכורות דף מח:) גבי חמש סלעים ולא אמר חמש קאמר דבו"ע אית להו דרב אמר דאמר האמין שחלקו מחלה יורשין ומחלה לקוחות משמע אבל אי לקוחות הן פטורין אפי' למ"ד חמש ואפילו אמר חמש דאפי' אמר חמש ליכא לכך גרלה דאין תקנה לעבד זה דכיון דאין בריה שמא הגיע לו כל חלקו של עובד כוכבים או אינו ולא ידעי' כמה ואי מעשר מיניה וביה שמא מעשר מחלקו והשאר חלקו של עובד כוכבים או איפכא או מקצתו ומיהו יכול לתקנן שיפרש עליו ממקום אחר ויפרש גם עליו ממקום אחר ואחרון אחרון מקולקל עד שלא ישאר כי אם מעט וכל המעשרות והתרומות יתנם לכהן ולוי: **ולביתך** מלמד שאדם **מביא בכורי אשתו.** וא"ת והא מן הסורה אין לנעל פירות בעכסי אשתו אלא תקנתא דרבנן בעלמא היא א"כ ע"כ גזירת הכתוב הוא ויש לומר דרך נשים שמותנות פירות בעליהן וכי האי גוונא אייבי קרא וכעינן זה אמרינן ברש קידושין (דף ד.) אי כתב רחמנא מעשה ידיה לאיבי דקא מיתזנא מייה ואע"ג דמדאורייתא אינו חייב במזונות אתו אלא דאורחא דמילתא הוא שהוא זן אותה: **מתה** אין לא מתה לא. וא"ת מאי קושיא דרבי יוחנן דאמר כתנא דלביתך דמה נפשך פליג וי"ל דאיכא לאוקמה במתה כי הך וא"ת ולישני דהך דמתה בשלא זכתה האשה פירות נכסיה לבעל וי"ל דבריתא קתני אף בתר דתקון רבנן פירות לבעל ועוד דהוה ליה כקונה פירות בשוק ואח"כ קנה שדה דאינו קורא כדאמרי' **א)** במסכת בכורים (פ"א) אבל לריש לקיש שהיו לו פירות תחילה אחי שפיר דבמתה מביא וקורא כיון דמעיקרא חגיל בה לפירות: **בצרן** ושיגרן ביד שליח. פי' רבינו שמואל בהספיקה (ב"ב פא:) בצרן הבעל ושגרן ביד שליח דאם בצרן שליח והביאן השליח בירושלים שליח ודאי אין יכול לקרות כדתנן במסכת בכורים (פ"א מ"ה) אבל הבעלים קורין דיכולין לומר הבאתי דשלומו של אדם כמותו וקשה לרבינו תם למאי דחשיב בצירה לקיחה למה ליה למימר ומת שליח הוה ליה למתני בצרן הוא ושגרן ביד השליח או שבצרן שליח והביאן הוא וי"ל דאשמועינן רבותא דאע"ג דמת שליח וגמרו הבעלים הבאה דאיכא לקיחה ומקנת הבאה בבעלים אפי' הכי אינו קורא דבעינן לקיחה וכל הבאה בחד ואי גרסינן או מת אחי נמי שפיר וזו אף זו קתני ור"ת מפרש דבצירה לאו היינו לקיחה ובצרן אורחא דמילתא נקט שבעלים בוצרים כדי לעשות בעין יפה לפי שאין שיעור לבכורים ולקיחה היינו לקיחה מתוך הבית וחדא קתני בצרן ושגרן ביד השליח ומת שליח בדרך דאז הוא רגילות שמביאן אחר ולא הוי לקיחה והבאה בחדא: **מביא** ואינו קורא. וא"ת וימת ירקבו כדאמרינן בפרק בתרא דמכות (דף יח:) הפרים בכורים קודם המג ועבר עליהן המג ירקבו דגרלו לקריאה ונדחו וכל שאין רואי לגילה בילה מעכבת בו והכא נמי כשבצרן גרלו לקריאה וכשיגרן נדחו וי"ל דאמר דאמר בריש מי אמר אמר לה אלא משום אילונית אני מוציאך ולא אמר לה אילולי כן לא הייתי מוציאך דכמאן דלא אמר לה מידי דמי דאפילו בתנאי גמור אינו כלום דלית ליה מכלל הן אתה שומע לאו שאם אמר לה הרי זה גיטיך ע"מ שתתני לי ר' זוז עד ל' יום אע"פ שלא נתנה

א) טבל וחולין מעורבין זה בזה דברי רבי רבן שמעון בן גמליאל אומר של עובד כוכבים פטור ושל ישראל חייב עד כאן לא פליגי אלא דמר סבר יש בריה ומר סבר אין בריה אבל דכולי עלמא יש קנין לעובד כוכבים בא"י להפקיע מיד מעשר הכא נמי בסוריא וקסבר ב) כיבוש יחיד לא שמיה כיבוש אמר רב חייא בר אבין ת"ש המוכר שדהו לעובד כוכבים לוקח ומביא ביכורים מפני תיקון העולם מפני תיקון העולם אין מדאורייתא לא אמר רב אשי שתי תקנות הוו מעיקרא הוו מייתי מדאורייתא כיון דחזו דקא מקרי ומזבני דסברי בקדושתייהו קיימן תקינו להו דלא ליתו כיון דחזו דמאן דלא סגי ליה מזבן וקא משתקען ביד עובדי כוכבים הדר תקינו להו דליתו איתמר ג) המוכר שדהו לפירות ר' יוחנן אמר מביא וקורא ריש לקיש אמר ד) מביא ואינו קורא רבי יוחנן אמר מביא וקורא ה) קנין פירות כקנין הגוף דמי ר"ל אמר מביא ואינו קורא ו) קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי איתיביה ר' יוחנן לר"ל ז) ולביתך ד) מלמד שאדם מביא ביכורי אשתו וקורא א"ל שאני התם דכתיב ולביתך ואיכא דאמרי איתיביה ר"ש בן לקיש לר' יוחנן ולביתך מלמד שאדם מביא ביכורי אשתו וקורא התם הוא דכתיב ולביתך אבל בעלמא לא אמר ליה טעמא דידי נמי מהכא קאמינא איתיביה ח) היה בא בדרך וביכורי אשתו בידו ושמע שמתה אשתו מביא וקורא מתה אין לא מתה לא ה"ה דאע"ג דלא מתה ומתה אצטריכא ליה סד"א ליגזור משום דרבי יוסי בר חנינא ט) דאמר ר' יוסי בר חנינא י) בצרן ושגרן ביד שליח ומת שליח בדרך מביא ואינו קורא שנאמר ² ולקחת ט) והבאת עד שתהא לקיחה והבאה באחד קמ"ל ואזדו לטעמייהו דאיתמר המוכר שדהו בזמן

כתיב ושמחת בכל הטוב וגו': **ביכורי אשתו.** שגדלו בקרקע מלוג שהכניסה לו אשתו לפירות: **שאני התם דכתיב ולביתך.** ומדאיצטריך לרבויי ס"מ קנין פירות לאו כקנין הגוף: **מהכא.** דכי היכי דאשמועינן דהכא כקנין הגוף דמי הוא הדין בעלמא: **ושמע שמתה אשתו.** וראה הוא וקנה גוף הקרקע: **ליגזור משום דרבי יוסי בר חנינא.** דאמר בעינן לקיחה והבאה בחד וה"ג נבעי לקיחה והבאה בחד קמ"ל: **ומת שליח בדרך.** וחזר והביאן הוא בעצמו: **מביא ואינו קורא.** וא"ת לומר שהבאתו שליח אחר דאפי' לא מת שליח דאשון אינו קורא דתנן) דאשה וטומטום ואנדרוגינוס והשליח מביאין ולא קורא אין יכולין לומר אשר נתתה לי:

טבל וחולין מעורבין. אין לך כל חטה וחטה שאין חליה טבל וחליה חולין שחלק העובד כוכבים פטור ואף לאחר שחלקו הלוקח מן העובד כוכבים לריך לעשר ולריך לעשר את שלו מיניה וביה ולא ממנו על טבל גמור ולא מטבל גמור עליו מפני שמפרש מן החיוב על הפטור ומן הפטור על החיוב אבל כי מפרש מיניה וביה מעשר מן החיוב שבו על הפטור שבו ומן הפטור שבו על הפטור אבל כי מעשר מיניה וביה מעשר אלא נמצא מעשר מן החיוב שבו על הפטור שבו ומן הפטור שבו: **של ישראל חייב.** לאחר שחלקו הוי של ישראל טבל גמור ומעשר ממנו על אחר ומאחר עליו דיש בריה ושל עובד כוכבים פטור לגמרי ולת"ק אין בריה ואפילו חלקו בספיקה הן עומדין: **מדאורייתא לא.** ואי אין קנין לעובד כוכבים להפקיעה מקדושתה הויא לה לענין קדושתה בגשות ישראל כאילו משכנה וכיון דביכורים מצוה דרמיא עליה היא ולא עובדי לאסור פירות באכילה מיתחייב ליקח ולהביא. ולא דמי למעשר דאפילו למאן דאמר אין קנין לא מיתחייב לעשר על חלקו של עובד כוכבים דמעשר טבל ואסר ליה באכילה ולאו מצוה דרמיא עליה היא אלא אם כן אוכלן או מוכרן דקא משתרשי ליה אבל ביכורים מצוה דרמיא עליה היא: **שהי הקנות הוו.** כלומר לעולם מדאורייתא מיתחייב והא דקתני מפני תיקון העולם משום דמעיקרא משום סייג תקנו שלא ליקח ולהביא כדמפרש ואזיל לפיכך הוצרכו לחזור ולתקן ולהעמידה כדין תורה: **וסברי בקדושייהו קיימין.** אין אנו נענשין בדבר: **משתקען ביד עובדי כוכבים.** שלא היה חוזר ופודה אותה: **תקינו דלייתו.** כדי שיטרח ויפדנו: **המוכר שדהו לפירות.** שיאכל הלוקח פירות עד עשר שנים ותחזור הקרקע לבעליה וכזמן שאין היובל נוהג דאמר רחמנא שבט ראובן ושבט גד שגלו משגלו שבט ראובן ושבט גד שגלו תחילה מעבר הירדן ע"י סנחריב עד חרבות ירושלים דאי בזמן שיובל נוהג סתם מכירה לפירות היא שהרי סופה לחזור ביובל: **בקנין הגוף דמי.** ויכול לומר מראשית פרי האדמה אשר נתתה לי(ז): **ולביתך.** גבי ביכורים

בזמן

מעובדי כוכבים ולא הוה להו למיפרעינהו אהו וקא גרבי להו פי' היו שובים אותם לעבדים בעבור חובם אחר לקמיה דרב הונא אמר להו הא תנן המוכר את עצמו ואת בניו לעובדי כוכבים אין פודין אותם א"ל ר' אבא למדתנו רבינו והוא שמכר ושנה ושלש א"ל הני מרגל רגילי דעבדי הכי. ההוא גברא דזבין נפשיה לוודאי אתא לקמיה דר' אמי א"ל (ע"ב שייך לדף מו ע"ב) פירקן אמר להו תנן המוכר את עצמו ואת בניו לעובדי כוכבים אין פודין אותם אבל פודין את הבנים משום קלקולא וכ"ש הכא דאיכא קטלא אמרי ליה רבנן לר' אמי האי ישראל מומר דקא חזי ליה דאכיל בגבולות אמר להו איסור לתיאבון הוא דאכליה והא זמנין דאיכא איסורא והתירא קמיה ושבוק התירא ואכיל איסורא אמר ליה זיל לא שבקי לי דאפרקינך פי' וס"ל כמאן דאמר ברש פרק אין מעמידין מומר לאכול נבלה לתיאבון מחזירין לו אבידה: **מתני'** המוכר שדהו לעובד כוכבים וחזר ולקחה ממנו ישראל הלוקח מביא בכורים מפני תיקון העולם. פי' כגון שחזר ישראל ולקחה ממנו מליאה פירות ופשטה דמתני' משמע דמדאורייתא לא מיתחייב האי לוקח להביא ממנו בכורים שכיון שתנטו הפירות ברשות עובד כוכבים כאילו חנטו בח"ל דמי דיש קנין לעובד כוכבים בא"י להפקיע מיד מעשר אבל מפני תיקון העולם שלא ילמדו ממנו ורמינן מלהביא

מסורת הש"ס

ז) (לעיל מ: וש"נ), ב) כ"מ לז. כ"ב קלו:, ג) [סם ושנת קלב: יבמות לו: ב"ק פח: ב. ב"ב ג. ערכין כו:], ד) ב"ב פא:, ה) [עי' פי' הרשב"ם בב"ב], ו) [בכורים כו:], ז) [בכורים פ"א מ"ה],

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) תוס' ד"ה מתה אין לא מתה לא וכו' וי"ל וכו' דלאמרינן דמסכת בכורים. ביכושלמי כל"ל ועי' רמב"ם פ"ב מהל' ביכורים הלכה יד ובכ"מ שם ושם הובא דמביא ולא מכר דקולא ולוי"ק:

מוסף רש"י

המוכר שדהו לפירות. שיאכל לוקח פירותיה ב' ג' שנים ואחר זמן מחזור לבעלים (ב"מ צו:). **מביא וקורא.** מביא בכורים וקורא מרמי אובד אני וכל הפרשה, וקורא אני בו הנה הבאתי את האדמה אשר נתתה לי, ומיהו בהבאה אייב, דכתיב אשר תביא מאדמתך, שהרי שיעבד לו ויקח הקרקע לפירותיו (ושב"ם ב"ב קלו:). **בצרן ושגרן ביד שליח.** או שמת שליח בדרך, שהשליח עצמו בצרן ומת בתלי הדרך ומיהו שליח אחר מתחיו עד לירושלים, או שהביאוהו הבעלים עצמן משם ואילך, **מביא ואינו קורא.** אין הבעלים קורין דמתפרש טעמא (ושב"ם ב"ב פא:). **ולקחת והבאת.** דכתיב ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא, והאי ולקחת קרא ימיהן הוא, דמלי לאיתחב והבאת מאדמתך, ודרשינן ביה מי שלקחת, דהיינו בוצר, הוא מביא, דבעינן הבאיה והבאה עד ירושלים כולה בחתם אחד, הלכך היכא דבצרן אינו והשליח הביאן לא הויא לקיחה והבאה בחד אלא בשנים, וכן היכא דמת בדרך לא הויא לקיחה וגמר הבאה בחד, אבל היכא דבצרן שליח והביאן לירושלים אז קורין הבעלים, דשלומו של אדם כמותו ויכול לקרות הבה הבאתי וגו', ומיהו שליח עצמו לא כר קרייה הוא דתנן בתם' בכורים שאין יכול לומר אשר נתתה לי ה' וה"ג בצרן ושגלן ע"י שליח דבער לה מקרייה, והא ליכא למיפרך דמהבאה נמי יפער, שהרי בקרקע קדשו כדתנן בתם' בכורים (שם).

תוספות רי"ד (המשך)

לו היא מגרשת מפני שלא כפל ואמר ואם לא תתני לי לא יהא גט ולא אמרי' מכלל לאו אתה שומע דן והכי נמי בגילוי דעתיה אע"פ שאמר לה משום אילונית אני מוציאך כיון שלא אמר לה אילולי כן לא הייתי מוציאך במאן דאמר לה מידי דמי: **מתני'** המוכר עצמו ובניו לעובדי כוכבים אין פודין אותו אבל פודין את הבנים לאחר מיתת אביהן הנהו בני מכסי דיופי זוזי

גמרא

בזמן שהיובל נוהג ר' יוחנן אמר מביא וקורא ר"ל אמר [א]מביא ואינו קורא רבי יוחנן אמר מביא וקורא קנין פירות כקנין הגוף דמי ר"ל אמר מביא ואינו קורא קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי וצריכא דאי איתמר בההיא בההיא קאמר ריש לקיש דכי קא נחית אדעתא דפירא קא נחית אבל בהך דאדעתא דגופיה קא נחית אימא מודי ליה לר' יוחנן ואי איתמר בהא בהא קאמר רבי יוחנן אבל בהך אימא מודי ליה לריש לקיש צריכא ת"ש [א][ב]הקונה אילן וקרקעו מביא וקורא הכא במאי עסקינן בזמן שאין היובל נוהג ת"ש [ג][ג]הקונה שני אילנות בתוך שדהו של חבירו מביא ואינו קורא [ד]הא שלשה מביא וקורא ה"נ בזמן שאין היובל נוהג והשתא דאמר רב חסדא [ה]מחלוקת ביובל שני אבל ביובל ראשון דברי הכל מביא וקורא דאכתי לא סמך דעתייהו [ו]ל"ק הא ביובל ראשון הא ביובל שני לימא כתנאי [ד][ז]מנין ללוקח שדה מאביו והקדישה ואח"כ מת אביו מנין שתהא לפניו כשדה אחוזה ת"ל [1]אם את שדה מקנתו אשר לא משדה אחוזתו שדה שאינה ראויה להיות שדה אחוזה יצתה זו שראויה להיות שדה אחוזה דברי ר' יהודה ור"ש ר"מ אומר מניין ללוקח שדה מאביו ומת אביו ואח"כ הקדישה מניין שתהא לפניו כשדה אחוזה ת"ל אם את שדה מקנתו אשר לא משדה אחוזתו שדה שאינה שדה אחוזה יצתה זו שהיא שדה אחוזה ואילו לרבי יהודה ור"ש מת אביו ואח"כ הקדישה [ח]לא צריכא קרא מאי לאו בהא קמיפלגי דר"מ סבר קנין פירות כקנין הגוף דמי ובהא במיתת אביו הוא דלא ירית ולא מידי והלכך מת אביו ואח"כ הקדישה צריך קרא רבי יהודה ור"ש סברי קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי ובהא במיתת אביו השתא הוא דקא ירית והלכך מת אביו ואח"כ הקדישה לא צריכא קרא וכי איצטריך קרא להקדישה ואח"כ מת אביו הוא דאיצטריך אמר רב נחמן בר יצחק לעולם אימא לך [ט]בעלמא קסברי ר' יהודה ור"ש קנין פירות כקנין הגוף דמי והכא רבי יהודה ור"ש קרא אשכחו ודרוש לכתוב רחמנא אם את שדה מקנתו אשר לא אחוזתו מאי משדה אחוזתו שדה שאינה ראויה להיות שדה אחוזה יצתה זו שראויה להיות שדה אחוזה א"ר יוסף אי לאו דא"ר יוחנן קנין פירות כקנין הגוף דמי [י]לא מצא ידיו ורגליו בבית המדרש [כ]דא"ר אסי א"ר יוחנן האחין שחלקו לקוחות הן ומחזירין זה לזה ביובל ואי ס"ד לאו כקנין הגוף דמי לא משכחת דמייתי ביכורים אלא חד בר חד עד יהושע בן נון אמר רבא קרא ומתניתא מסייעי ליה לר"ל קרא

במספר

רש"י

בזמן שהיובל נוהג. כל מכירת קרקע לפירות שהרי חוזר הגוף ביובל: אדעתא דפירא נחית. ולאו אדעתא למקנייה לארעא אפילו שעה אחת: הקונה שני אילנות בתוך שדהו של חבירו. דקי"ל בבבא בתרא (דף פא.) דלא קנה קרקע הלכך אינו קורא דלא מצי למימר פרי האדמה אשר נתתה לי: הא שלשה. דקיימא לן דקנה קרקע תחתיהן וביניהן[מ] כמלא אורה וסלו: מביא וקורא. ואע"ג דהדרא ביובל: מחלוקת. דריש לקיש ורבי יוחנן: ביובל שני. שמנו ישראל שכבר הורגלו להחזיר קרקעות בההיא קאמר ריש לקיש מביא ואינו קורא דסמכא דעתיה דמוכר דודאי הדרא ליה וזה בטוח שיחזירנה: [ביובל ראשון]. כל הני מתנייתא ביובל ראשון: כתנאי. קנין פירות אי כקנין הגוף דמי אי לא: שדה אחוזה. אם הקדישה ולא גאלה קודם היובל ומכרה גיזבר לאחר אינה נגאלת עוד וכשהיא יוצאה ביובל מיד הלוקחה מן הגזבר מתחלקת לכהנים שנא' (ויקרא כז) ואם לא יגאל את השדה וגו' והיה השדה בצאתו וגו'. ושדה מקנה כשהקדישה ולא גאלה ומכרה הגזבר כשהיא יוצאה ביובל חוזרת לבעלים הראשונים שמכרוה למקדיש שנאמר[ט] בשנת היובל ישוב השדה לאשר קנהו מאתו וגו': מניין ללוקח שדה מאביו והקדישה. בחיי אביו בעודה בידו שדה מקנה: ואחר כך מת אביו. ונעשית לו אחוזה: מניין שתהא לפניו כשדה אחוזה. אם לא גאלה ומכרה הגזבר שיוצאה לכהנים ביובל: אשר לא משדה אחוזתו. קרא יתירא הוא: שדה שאינה ראויה. בשעה שהקדישה להיות לו שדה אחוזה לעולם: יצתה זו כו'. וכל שכן מת אביו ואחר כך הקדישה דבשעת הקדש כבר היתה אחוזה: ר' מאיר אומר. זו אינה שדה אחוזה וחוזרת לו מחמת אביו שמכרה לו וקרא כי אתא למת אביו ואחר כך הקדישה אתא: הכי גרסינן ואילו לר' יהודה ור' שמעון מת אביו ואח"כ הקדישה לא צריך קרא מאי לאו בהא קמיפלגי כו'. ולא גרסינן הכא אלא לאו דאזלי בתר פדיון ובמס' ערכין (דף יד:) גרסינן לה: לא צריכא קרא. דאי צריכא קרא הקדישה ואח"כ מת אביו מנא להו: קנין פירות. שהיתה קנויה לו מאביו בשעה שמת אביו וקנין פירות הוא שהרי היובל נוהג: כקנין הגוף דמי. וכי מיית אביו לא ירית מידי ולא הויא ליה אחוזה הלכך אי לאו דרבייה קרא לא הוה אמינא דתיהוי כשדה אחוזה ואצטריך קרא למת אביו ואחר כך הקדישה: לאו כקנין הגוף דמי. וכי מית אביו ירית גופא הלכך מת אביו ואחר כך כו': כקנין הגוף דמי. ומודו דמת אביו ואחר כך הקדישה צריכא קרא: והכא קרא אשכחו ודרוש. לרבויי מינה אף הקדישה ואחר כך מת אביו דאם כן דלא מרבי אלא מת אביו ואחר כך הקדישה: לכתוב קרא אשר לא אחוזתו. ולא לכתוב משדה: לקוחות הן. דאין ברירה והוי כמו שהחליפו חלקיהן: ומחזירין ביובל. משום מצות יובל וכיון דאמר ירושה המתחלקת הויא לקיחה אם אית ליה קנין פירות דהיינו כל לקיחה שבשעת יובל לאו כקנין הגוף דמי ואין מביא וקורא: לא משכחת. מביא וקורא אלא בירושה שלא נחלקה משנפלה בימי יהושע דהיינו חד בר חד שלא היו לו ולאביו ולכל הדורות למפרע עד יהושע שני בנים לאיש אחד שיחלקו ירושה:

במספר

תוספות

לא דכ"ע קנין פירות כקנין הגוף דמי. דיחויא בעלמא הוא דרבי יהודה אית ליה בהחובל (ב"ק דף צ.) גבי דין יום או יומים דלאו כקנין הגוף דמי[י]: אי לאו דאמר ר' יוחנן קנין פירות כו'. הקשה רבינו תם ואנו איך מצאנו ידינו ורגלינו דקיימא לן כריש לקיש דלאו כקנין הגוף דמי כדאמרינן בריש החולץ (יבמות דף לו:) וקיימא לן נמי דבדאורייתא אין ברירה דבסוף מסכת ביצה (דף לח.) פסקינן כרבי אושעיא ורב נחמן דקיימא לן (כתובות יג.) כוותיה בדיני קאמר בריש פרק ב' דקדושין (דף מב:) האחים שחלקו הרי הן כלקוחות פחות משתות נקנה מקח ופסקינן נמי בהמוכר את הבית (ב"ב דף סה.) דאין להן דרך זה על זה דמוכר בעין [כ]רעה מוכר אלמא לקוחות הן והא דפסקינן בפ' בית כור (שם דף קז.) כרב דאמר בטלה מחלוקת לאו משום דיורשין הוו אלא משום דהוו כלקוחות באחריות ויורשין דקאמר רב לאו יורשין ממש אלא כלומר כיורשין וברוב ספרים גרסינן הכי בפרק קמא דבבא קמא (דף ט.) ומיהו רב אסי דאמר יחלוקו ומספקא ליה אי יורשין הוו היינו יורשין ממש כדמוכח בפרק יש בכור (בכורות דף מח.) גבי חמש ולא חצי חמש ורבי אסי אמר רבי יוחנן האחין שחלקו לקוחות הן לאו היינו רב אסי אי נמי הא דידיה הא דרביה והא דפסקינן בנדרים בפרק השותפין (דף מו:) כר"א בן יעקב בשותפין שנדרו הנאה זה מזה דמותר ליכנס לחצר לאו מטעמיה דטעמיה משום ברירה כדמוכח בפרק הפרה (ב"ק דף נא:) אלא משום דויתור הוא כרבינא בחזקת הבתים (ב"ב דף נז:) ומותר במודר הנאה וי"ל דדוקא בההיא לחודה בהכותב לבנו מהיום ולאחר מיתה קיימא לן כריש לקיש דלאו כקנין הגוף דמי משום דאבא לגבי ברא אחולי מחיל דהכי מצריך להו בפרק יש נוחלין (שם דף קלו:) לתרי מילי דריש לקיש דהכא ודהתם אבל בעלמא קיימא לן דכקנין הגוף דמי ואף על גב דקאמר הכא רבא קרא ומתניתא מסייעי ליה לריש לקיש לרבא לא סבירא ליה הכי דאם לא כן לא מצא ידיו ורגליו דרבא סבר לקוחות הן בפרק ב' דקדושין (דף מב:) ובפרק הזהב (ב"מ דף מח.) קאמר רבא נמי גבי משיכה מפורשת מן התורה קרא ומתניתא מסייעי ליה לריש לקיש אף על גב דרבא קאי כר' יוחנן בר מתלת (יבמות דף לו.) וע"ל דדוקא רבי יוחנן אית ליה דמחזירין זה לזה ביובל אבל שאר אמוראים סברי אע"ג דלקוחות הן אין מחזירין דמכר הוא דאמר רחמנא דליהדר ירושה ומתנה לא והשתא אתי שפיר [ל]וא"ת לרבי יוחנן דמחזירין זה לזה ביובל תו לא משכחת שדה אחוזה דכולהו הוו שדה מקנה ולא תתחלק לכהנים וגם יפדוה בשויה ולא בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף וי"ל כיון דתחת זו תחזור לו אחרת לא קרינן בה שדה מקנה אלא שדה אחוזה:

הדרן עלך השולח

מסורת הש"ס

א) בכורים פ"א מי"א, ב) ב"ב [כז.] פא. בכורים פ"א מ"ו, ג) נ"א אפילו תימא בזמן שהיובל נוהג ול"ק, ד) ב"ב עב: ערכין יד. [כו:], ה) [ערכין כו:], ו) [יבמות עז.], ז) בכורות נב: ב"ק סט: ביצה לז: לעיל כה., ח) [רש"ש מוסיף: ומולה להן], ט) [ויקרא כז], י) [וע"ע תוס' ב"ב נ: ד"ה קנין], כ) יפה. רש"ל, ל) [וע"ע תוס' סוכה כד. ד"ה ר' יהודה ותוס' ב"ק פט: ד"ה הכי ותוס' בכורות נב: ד"ה אמר ר' יוסי].

מוסף רש"י

הקונה שני אילנות בתוך שדהו של חבירו מביא ואינו קורא. תנן בהמוכר את הספינה (ב"ב פא.) המוכר שתי אילנות לחבירו ולא פירש לו קרקע, לא קנה קרקע, אבל קנה שלשה קנה קרקע ואף על פי שלא פירש, הלכך גבי ביכורים נמי שתי אילנות מביא ואינו קורא, דלא מצי למימר פרי האדמה אשר נתתה לי, הא שלשה. דקנה קרקע, מביא וקורא (ב"ב כז.). והקדישה ואח"כ מת אביו. אע"ג דבשעת הקדש הואי שדה מקנה, הואיל ולאחר שמת אביו הוי שדה אחוזה (ערכין יד.) וכל שכן אם מת אביו תחלה ואחר כך הקדישה, דבשעת הקדשה כבר היתה שדה אחוזה ממש (רשב"ם ב"ב עב:). מנין שתהא לפניו כשדה אחוזה. ונפדית בחמישים שקלים ולא בשויה (ערכין יד.). אם את שדה מקנתו. וסיפיה דקרא ונתן את הערכך (ב"ב שם). שדה שאינה ראויה. בשעת הקדש, להיות שדה אחוזה. היום ולמחר, כגון שלקחו מאחר, אי נמי מאביו ולא מת קודם היובל (שם) יש לה דין שדה מקנה לפדות בשויה יצתה זו כו' (ערכין יד:). ואח"כ הקדישה. דבשעת הקדש הויא שדה אחוזה, אבל הקדישה ואח"כ מת אביו אינה אלא כשדה מקנה (שם). יצתה זו שהיא שדה אחוזה. בשעה שהקדישה, דאילו לא מת אביו היתה חוזרת ביובל לאביו, כדכתיב בשנת היובל ישוב השדה לאשר קנהו מאתו, ועתה כשמת אביו הרי היא לו שדה אחוזה (ויחזור לו ביובל) אבל הקדישה ואח"כ מת אביו ס"ל לר"מ דאינה כשדה אחוזה (ב"ב שם). דר"מ סבר קנין פירות. שהיתה קנויה לו לבן בחיי אביו לפירות לאכול הפירות ולא לגופה, שהרי עתיד לחזור ביובל, כקנין הגוף דמי. הלכך כי מת אביו עד שלא הקדישה אי לא אשמועינן קרא דתיהוי כשדה אחוזה הוה אמינא לאו שדה אחוזה היא, דבלאו מיתת אביו היתה קנויה לו, הלכך איצטריך קרא להכי, אבל הקדישה בעודה שדה מקנה ואח"כ מת אביו לא רביא לן קרא דתיהוי אחוזה אלא שדה מקנה היא (ערכין כו:). ור' יהודה ור"ש סברי כו' לאו כקנין הגוף דמי. וכי מת אביו קודם שהקדישה הוא דקא ירית לה לגופה ושדה אחוזה היא, והלכך להאי לא איצטריך קרא לרבוי דהא אחוזה גמורה היא, שבחיי אביו לא היתה קנויה לו, וכי אתי קרא להקדישה ואח"כ מת אביו, דאע"ג דבשעת הקדש הואי שדה מקנה, השתא דמת אביו קודם פדיון שדה אחוזה היא (שם). בעלמא כו' כקנין הגוף דמי. ולמת אביו ואח"כ הקדישה נמי איצטריך קרא (שם). קרא אשכחו ודרוש. דהקדישה ואח"כ מת אביו תיהוי אחוזה, דאל"כ דלא רבי לן קרא אלא מת אביו ואח"כ הקדישה, לכתוב רחמנא כו' אשר לא אחוזתו. ומתרביא הא דר' מאיר דדריש יצתה זו שהיא כבר אחוזה, משדה למה לי, ש"מ לכדאמרינן למדרש הקדישה ואח"כ מת אביו, יצתה זו. שבשעת הקדש היתה ראויה להיות שדה אחוזה (ערכין כו.). לא מצא ידיו ורגליו בבית המדרש. כלומר לא היה יכול לעמוד בדבריו (יבמות עז.). האחין שחלקו לקוחות הן ומחזירין זה לזה ביובל. ולא אמרינן הוברר הדבר שזה חלק המגיע לכל אחד וירושה לא קאמר דתיהדר, אלא אמרינן חלקו של זה היה ראוי לזה והחליפו והרי היא כמקח וחוזרין ומחליפין ביובל (ב"ק סט: ובעי"ז ביצה לז: ולעיל כה.) וחוזרין וחולקין (בכורות נז.).

עין משפט נר מצוה

קסא א מיי' פ"ד מהל' בכורים הלכה ז סמג עשין קלט קמ:
קסב ב מיי' שם פ"ב הלכה יג:
קסג ג מיי' שם פ"ד הלכה ד:
קסד ד מיי' שם פ"ב הלכה יג:
קסה ה מיי' שם פ"ד הלכה ז:
קסו ו ז מיי' פ"ד מהל' ערכין הלכה כח:

תורה אור השלם

1. וְאִם אֶת שְׂדֵה מִקְנָתוֹ אֲשֶׁר לֹא מִשְּׂדֵה אֲחֻזָּתוֹ יַקְדִּישׁ לַייָ: ויקרא כז כב

תוספות רי"ד

בכורים כי יאמרו כיון שהשדה היתה תחלה של ישראל והיא עכשיו ביד ישראל היאך אינו מביא בכורים ולא ידעו כי מפני שהיתה יד עובד כוכבים באמצע וחנטו ברשותו אינו מביא. לפיכך חייבוהו להביא ודוקא בבכורים חייבוהו מפני שצריכים הבאת מקום ואם יראו שלא יביא נפיק מיניה חורבא אבל תרומות ומעשרות שאדם מפריש ונותן בתוך ביתו לא חייבוהו דלא נפיק מיניה חורבא שמי יודע מה שעשה זה האיש בתוך ביתו הלכך אוקימנא אדאורייתא ודוקא כשהיתה תחלה של ישראל ומכרה לעובד כוכבים וחזר ישראל ולקחה ממנו מליאה פירות לא גזרו עליו שיביא דלא נפיק מיניה חורבא דמידע ידעי דהך שדה של עובד כוכבים היתה ולא תימא דוקא אם חזר ולקחה ממנו מי שמכרה לו הוא דחייבוה רבנן אבל ישראל אחרינא לא דמדתני וחזר ולקחה ממנו ישראל (תני) ותו תני הלוקח מביא בכורים ש"מ דבכל אדם קאמר דאילו כן הוי ליה למתני הכי וחזר ולקחה ממנו מביא בכורים מפני תיקון העולם אלא לאו ש"מ בכל אדם קאמר ואפ"ה תני וחזר כלומר תחלה היתה של ישראל ומכרה לעובד כוכבים ועוד חזר ישראל ולקחה ממנו אמר רבה אין קנין לכנעני בא"י להפקיע מיד מעשר שנא' כי לי הארץ לי קדושת הארץ ור' אלעזר אמר יש קנין לכנעני בא"י להפקיע מיד מעשר שנא' דגנך ולא דגן כנעני במאי קמיפלגי מר סבר דגנך ולא דגן כנעני ומר סבר דיגונך ולא דיגון כנעני פי' שאם מירח הכנעני כריו של ישראל פטור מן המעשרות עיין כל אלו הדינין בהלכות י"ב בספר הלקט: